

A CSALÁDI MEDIÁCIÓ NYOMÁBAN

VERES MÁRIA

I. A mediációról általában

A mediáció szó a latin *mediare* szóból ered, melynek jelentése középen állni, egyeztetni, békéltetni, közbenjárni, közvetíteni. A mediáció (közvetítés) olyan permegelőző, konfliktuskezelő eljárás, melynek célja a felek között a közvetítő segítségével olyan írásos megállapodás létrehozása, mely tartalmazza a vita rendezésének megoldását. A mediáció egy folyamat, melynek során a konfliktus érintettjei egy harmadik, független fél (mediátor) bevonásával együtt dolgoznak a problémájuk olyan megoldásán, mely mindannyiuk számára megfelelő. A mediátor segít tisztázni a konfliktus természetét, fékezi a felek között kialakult indulatokat, irányítja a felek megbeszéléseit úgy, hogy alkalmuk legyen egymást végighallgatni, elvárásaikat ismertetni, értékelni, a másik fél szemszögéből is megvizsgálni a konfliktus eredőjét. Így lehetővé válik, hogy a felek közösen gondolkodva, egymás érdekeit is szem előtt tartva, közös erőfeszítéssel keressék a mindkettőjüknek megfelelő eredményt.

Fontos, hogy a mediátor a közvetítés során nem hoz döntést, nem ad tanácsot – hiszen ezek veszélyeztetnék pártatlan pozícióját –, ő a közös érdekek feltárásában segít, kiegyensúlyozó szerepet tölt be a felek között, a megoldandó témánál tartja a feleket, asszisztál egy elfogadható döntés megszületéséhez, de mindezek folyamán a döntés a feleknél marad.

Az ember a mai, rohanó világban sokszor keveredhet konfliktushelyzetbe az élet számos területén. A különböző helyzetekben előforduló konfliktusok terjedése alakította ki a mediáció előfordulási területeinek szerteágazóságát. A konfliktuskezelés, illetve a konfliktusfeloldás szükségessége tehát számos területen alkalmazandó. Nézzük meg, hogy melyek azok a konfliktus típusok, melyeknél segítséget nyújthat a közvetítői tevékenység. Az üzleti, intézmények és magánszemélyek közötti, környezetvédelmi, szomszédsági, önkormányzati viták mind e körbe tartozhatnak, valamint az egészségügyben, a fogyasztóvédelem terén és a büntetőeljárásban is szerephez jut a közvetítés.

A magánfelek közötti konfliktusok jelentős részét teszik ki a családi viszályok, válások. A családi mediáció ezért szintén fontos területét képezi az alter

natív vitarendezésnek. Dolgozatomban a családi mediációt szeretném bemutatni, ennek előnyeit, lehetőségeit, szabályozását.

II. A családi és válási mediáció

A családi mediáció az elrontott kapcsolatok, családi viták, házassági krízisek rendezését hivatott megoldani. A felgyorsult tempójú életünkben egyre kevesebb idő, figyelem jut egymásra, a problémákat is sokszor félredobjuk, ezek azonban később felgyülemlett feszültségek forrásaivá válnak.

Gyakran előre nem látható körülmények nyomják rá bélyegüket egy biztosnak tűnő kapcsolatra is, mint például a ma egyre inkább kiszélesedő tendenciát mutató anyagi nehézségek, az egyik fél munkanélkülivé válása. Sok házasság, illetve élettársi kapcsolat felbomlása azért is következik be, mert nincs megfelelő kultúrája az ellentétek feloldásának, felismerésének.¹

Ennek megoldásaképpen családi mediációra szükség lehet a következő esetekben:

- A párok között a megbeszélés ellehetetlenül. Ilyenkor nincs ötletük a megoldásra, nincs türelmük egymást meghallgatni, egymás problémáját megoldani, de szeretnének megegyezni.
- A kapcsolatot fenn szeretnék tartani a későbbiekben is, ez a gyermekes családok esetén evidensnek mondható. Egy gyermek élete folyamán a szülőknek számos esetben együtt kell dönteniük, valamint mind a szülőt, mind a gyermeket megilleti a kapcsolattartás joga törvényi rendelkezés alapján is.
- Akik maguk szeretnének dönteni saját ügyükben, nem másra bízni a lehetőségeik meghatározását, akik úgy érzik felelősségteljes, kompromisszumos döntést tudnak hozni, hibáik saját maguk által történő korrigálásával.
- Mindenképpen érdemes azoknak ezen alternatív módszert választaniuk, akiknek fontos az időtényező, akik nem szeretnének akár évekig várni egy bírósági ítéletre, hosszú ideig bizonytalanságban élni.²

A családi mediáció a feleknek emberségesebb, egymásra reflektáló körülményeket teremt konfliktusaik feloldására, vagy a további beszélő viszony rendes keretek között tartására, a felek önbecsülésének, méltóságának megtartásával. A gyermekeknek is mintául szolgálhat, példát mutat abban, hogy az élet nehéz, kilátástalan helyzeteiben is lehet kultúrált keretek között megoldást találni egymás tiszteletben tartásával. Ezek mellett az igazságszolgáltatást is teher-

¹ EÖRSI MÁTYÁS – ÁBRAHÁM ZITA: *Pereskedni rossz! Mediáció: a szelíd konfliktuskezelés.* Budapest: Minerva Kiadó, 2003. 118.

² HERCZOG MÁRIA: *Együtt vagy külön (Maradjunk együtt vagy váljunk el)?* Budapest: KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., 2002. 143.

mentesíti, hogy ténylegesen csak a bírói ítéleteket igénylő esetekkel foglalkozhassanak.³

A családi mediátornak speciális szakmai ismeretekkel és technikákkal kell bírnia, hiszen a gyermekek szükségleteire figyelemmel kell irányítania a folyamatokat.⁴ A mediátoroknak ilyen esetekben hosszú, érzelmileg megterhelő folyamatra kell számítaniuk. A családi mediációban általában a nő gyengébb pozíciót képvisel, hiszen a férfiak az üzleti életben alkalmazott tárgyalási technikákat alkalmazzák, elképzeléseik mellett meggyőzően érvelnek, míg a másik fél nehezebben szólal meg, érdekeit sem tudja olyan meggyőzően képviselni. Gyakran a fölényesebb fél ezért úgy gondolja, hogy a bírósági tárgyaláson is a határozottsága, eseteleges „jó szónoki képessége” meghozza a számára kívánatos eredményt, ezért felesleges a megállapodás érdekében engedményeket tennie.⁵ A mediátornak segítenie kell a „gyengébb felet”, hogy leküzdhesse szorongásait, és képes legyen a megfelelő érdekképviseletre. Ez azonban nem jelenti a családi közvetítő pártatlanságának feladását, hiszen továbbra sem foglal állást egyik fél mellett sem. A gyengébbik féltől többet kérdez, több időt hagy a válaszadásra, a szükségleteinek megfogalmazásában segíti. Fontos szerephez jut a bizalom, a kölcsönös tisztelet, odafigyelés, megbízhatóság, biztonság, nevelési elvek, felelősség, megértés.⁶

A családi konfliktusok sajnos gyakran úgy elmérgesedhetnek, hogy nem lehet közös, kompromisszumos egyezsége jutni, és a házastársak válás mellett döntenek. Ilyenkor a kimerítő pereskedések helyett szóba jöhet a gyors és békés egyezés. Azoknak szól, akik a házasságukat már menthetetlennek tartják, de szeretnének a jövőben együttműködni, mert közös gyermekük van, vagy szeretnének kulturáltan elválni.

Vizsgáljuk meg, hogy melyek azok a tényezők, melyek a válási közvetítés mellett szólnak. Gyorsabb és olcsóbb, mint a hagyományos válási procedura, nincs alperes és felperes, a felek egyenlőek, nincs nyertes–vesztes pozíció. A békeltetés során feldolgozhatóak a válással kapcsolatos érzelmek, veszteségek, apróbb részletekre is kitérhetnek a felek, több idő van egymás álláspontjainak ismertetésére, általában fennmarad a párok közötti kommunikáció. Tapasztalatok szerint a mediációs megállapodást a felek betartják, hiszen a döntés nem rájuk kényszerített, hanem sajátjuk, közösen megalkotott, mindkét fél élethelyzetére való reflektálással kialakított megoldás. A mediációs megállapodás nem feltétlenül jogi szerződés, inkább egyfajta összegzés a feltételekre és kötelezett

³ SÁRINÉ DR. SIMKÓ ÁGNES (szerk.): *A mediáció*. Budapest: HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, 2006. 79–80.

⁴ SÁRINÉ i. m. 94.

⁵ EÖRSI-ÁBRAHÁM i. m. 127.

⁶ KERTÉSZ TIBOR: *Mediáció a gyakorlatban*. Miskolc: Bíbor Kiadó, 2010. 239–243.

ségekre tekintettel: melyik félnek mik a jogai és kötelezettségei, a betartandó határidők rögzítése, mit kellene másképp tenni a jövőben.⁷

Komplex válási közvetítés esetén a szülők megegyezhetnek a vagyonsmegosztás, a gyermekelhelyezés, gyermektartásdíj, és a kapcsolattartás vitás kérdéseiben. Szeretném kiemelni a következőkben a kapcsolattartással összefüggésben kialakult kapcsolatügyi mediáció intézményét.

III. A kapcsolatügyi mediáció, a családi mediáció speciális formája

Gyermekevédelmi célú szolgáltatás, ahol a mediátornak gyermekevédelmi szakembernek kell lennie. Nem lehet semleges résztvevő, hanem a gyermekek jogait kell érvényre juttatnia, ezáltal a folyamatban azt a szülőt erősíti, aki jobban képviseli a gyermek érdekét. Fontos különbség, hogy a megállapodást a mediátor is aláírja, tehát felelősséggel tartozik azért, hogy a megállapodás gyermekevédelmi szempontból helyes. A gyermek érdeke a legfőbb, miként ezt a házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény (továbbiakban: Csjt.) is rögzíti, hogy „alkalmazása során mindenkor a kiskorú gyermek érdekére figyelemmel, jogait biztosítva kell eljárni.”⁸

Kapcsolatügyi mediációra akkor van szükség, amikor a gyermek kapcsolattartása valamelyik szülőjével akadályozott a másik szülő viselkedése végett. Jóllehet a különböző jogszabályok is deklarálják mind a szülő, mind a gyermek kapcsolattartáshoz való jogát. A Csjt. 92. § (1) bekezdés értelmében „*a gyermeknek joga, hogy különélő szülőjével személyes és közvetlen kapcsolatot tartson fenn. A gyermekétől különélő szülő joga és kötelessége, hogy gyermekével kapcsolatot tartson fenn, vele rendszeresen érintkezzen (a kapcsolattartás joga). A gyermeket nevelő szülő vagy más személy köteles a zavartalan kapcsolattartást biztosítani.*” Az 1997. évi XXXI. tv. a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szól, mely szerint a gyermek kizárólag csak saját érdekében választható el szüleitől és hozzátartozóitól, illetve akkor is joga van mindkét szülőjével való kapcsolattartáshoz, ha a szülők különböző államokban élnek.

A kapcsolattartás tehát joga és kötelezettsége is mindkét szülőnek. Ezt a zavartalan kapcsolattartást biztosítani kell a gyermekkel élő szülőnek, ha ezt nem teszi – azaz célzatosan megghiúsítja ezt a lehetőséget vagy tudatosan akadályozza ezen jog érvényesülését –, ez szankciót is magával vonhat, méghozzá okot szolgáltat a gyermek elhelyezésének megváltoztatásához. Meg kell említenünk, hogy a kapcsolattartás joga megilleti a nagyszülőket, nagykorú testvért,

⁷ HERCZOG i. m. 147–152.

⁸ Csjt. 1.§ (2) bek.

szülő testvérét, szülő házastársát is bizonyos esetekben.⁹ A kapcsolatügyleti mediációt általában a sértett fél kezdeményezi, ilyenkor egy személyes hangú, az adott esetre szabott levelet küldenek a másik szülőnek, vagy a gyámhivatal határozatát; ez esetben a szülőt kötelezik a megjelenésre. A bíróságok gyakran a gyermekelhelyezési perekben döntés előtt folyamodnak ehhez az eszközhöz. A kapcsolatügyleten tapasztaltak a bíróságnak fontos információkat szolgáltathatnak, hiszen a gyermeknevelésre való alkalmatlanságot bizonyítja, ha a fél nehezíti a láthatást, a gyermeket a másik szülő ellen hangolja.

Valamennyi esetben külön-külön tárgyalnak a két szülővel. A beszélgetés végén írásbeli egyezség születik arról a szülők és a Kapcsolat Alapítvány között, hogy betartják a közvetítés szabályait. Kikötik, hogy a közvetítés ideje alatt felfüggesztik a témában indított bírósági ügyeket, nem küldenek a gyámhatóságnak beadványokat, illetve egyéb hatóságoknak sem. Ezután kerülhet sor a tényleges tárgyalásokra, és ha megállapodást kötnek a gyermek- szülő kapcsolattartás módjáról, ez lesz az alapja a kapcsolatügyleten való találkozásoknak.

A kapcsolattartásnak a kapcsolatügyleten három formája létezik: az ellenőrzött, a segített, a segítség nélküli kapcsolattartás. Ezen szintek között a kontroll erősségében vannak eltérések, valamint a gyermek és a látogató szülő együtt töltött ideje arányosan növekszik. A szinteknek is vannak külön lépcsőfokai, a cél az utolsó lépcsőfok elérése, amikor is a gyermek két napot tölt a látogató szülőnél. Ha mindkét szülő visszajelzése pozitív, akkor a kapcsolatügylet további segítségére nincs szükség.

Meg kell említenünk, hogy a gyermek is folyamodhat segítségért, ha szeretne találkozni az őt nem látogató szülővel, ez azonban ritkábban fordul elő. Olyan eset is lehetséges, amikor a gondozó szülő jelzi, hogy a másik szülő nem látogatja a gyereket. Ez sem mondható gyakorinak, hiszen kevés szülő ismeri fel, hogy a gyermeknek mindkét szülővel való kapcsolat fontos. A kapcsolatügyleti mediációnak van egy másik perspektívája: a preventív családi mediáció, ez jelentené az optimális megoldást. Ez akkor lenne alkalmazandó, amikor a család még együtt van és a család konfliktusait lehetne feloldani, vagy konfliktusmegoldási technikákat tanítani a családtagoknak, megelőzve ezzel annak széthullását.¹⁰

A kapcsolatügyleti mediációval összefüggésben kell említést tennünk a Kapcsolat Alapítvány (a kapcsolatügyletek mediációs módszertani központja) jelentőségéről. Az Alapítvány azzal a cézzel alakult meg, hogy a szétbomlott családok gyermekeinek segítséget nyújtson különböző szolgáltatások keretében, a gyermekjogok érvényesülését elősegítse, a szülő-gyermek kap-

⁹ Ennek részletes szabályait a 149/1997. Korm. rendelet a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról tartalmazza, de ismertetése meghaladná jelen dolgozat kereteit.

¹⁰ EÖRSI i.m. 132–148.

csolatot ápolja. Létezik családi mediációs szolgálata az Alapítványnak, családi és kapcsolatügyleti mediátor képzés is tevékenységi körébe sorolható. Részt vett a Kapcsolatügyletek Európai Chartájának kidolgozásában, illetve megrendezte a kapcsolatügyletek nemzeti szövetségeinek európai tanácskozását Budapesten 2005-ben, ahol a résztvevők kidolgozták a Kapcsolatügyletek Európai Szövetségének az alapszabályát.¹¹

IV. A családi mediáció – nemzetközi kitekintés

1. Általános megjegyzések

A családi mediáció európai szintű szabályozása meglehetősen sokszínű. Az uniós szintű szabályozás az alkalmazási területet meghatározza: családtagok közötti konfliktusok esetén alkalmazható. A nemzeti jogszabályok diverzitása a mediáció fogalmát, használati körét, célját, mediátor feladatait illetően vehető észre leginkább. Évéggett szinte lehetetlen az egységes alkalmazás, hiszen a közösségi normák az országok hatáskörébe utalják a mediáció alkalmazási területeinek meghatározását.

Mindenütt a családot tekintik a társadalom legalapvetőbb egységének, de a családok felbomlása, a növekvő számú válások, a kevesebb házasságkötés mind olyan jelenségek, melyekre a családpolitikának, jogszabályoknak is reflektálnia kell.¹² Ennek tükrében rendezték meg 1988-ban Lisszabonban az igazságügy-miniszterek tanácskozását, ahol is a gyerekek érdekeinek képviselőjét taglalták. Majd 1995-ben a „Jövő Családjoga” címmel Cadizban került sor a harmadik Európai Családjogi Konferenciára, az Európa Tanács feladatává tette a családi mediáció és a családi vitákra vonatkozó egyeztető eljárások kidolgozását. Jelentős mérföldkő volt a jogalkotásban a Miniszterek Tanácsának No. R. (98) 1. számú ajánlása a családi mediációról, melyet 1998. január 21-én tettek közzé a tagállamok számára. Az ajánlás javasolja a tagállamoknak, hogy vezessék be és népszerűsítsék a közvetítői eljárást azon országokban, ahol még nem használják, valamint erősítsék ott, ahol már használatban van. Javasolja a mediáció autonómiájának elismerését.¹³

1997-ben egy munkacsoport, mely a családi és más konfliktusok megoldását segíti elő, felkérte az Európai Bizottság tagjait, hogy a tagállamok egy kérdőív kitöltésével adjanak információt az általuk használt mediációs alternatívákról.

¹¹ <http://www.kapcsolatalapitvany.hu/>

¹² A felbomlott házasságok arányáról az egyes európai országokban ld.: [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php?title=File:Crude_marriage_rate_\(per_1%C2%A0000_inhabitants\).png&filetimestamp=20110303071322](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php?title=File:Crude_marriage_rate_(per_1%C2%A0000_inhabitants).png&filetimestamp=20110303071322).

¹³ SÁRINÉ i. m. 66–69.

A vizsgálat eredményességében 12 ország működött közre. A válaszokból kiderült, hogy a célok és az eljárás hasonlatosak és a mediátorok, valamint az őket tömörítő szervezetek elvei szinte azonosak (pl. a családi mediáció a szülők és gyermekek a jövőbeni kapcsolatára reflektál, alapja pedig az, hogy a szülők tudják leginkább, hogy mire van szüksége a gyermeküknek). A kutatásból kiderül, hogy nem szabad a feleket nyomás alatt tartani, mert ha a megegyezés az akaratuk ellenére történik az a konfliktusok elmélyüléséhez vezethet. Családi és válási mediációt a gyermekelhelyezésben, kapcsolattartásban való megállapodás érdekében alkalmaznak. A felmérés konklúziója az, hogy a mediáció a felek kapcsolatát, valamint a gyerekeikre ható közös döntéseket is előnyösen befolyásolja.¹⁴

Következő állomásként meg kell említenünk a Zöld Könyvet, amely egy 2002-ben, Brüsszelben kidolgozott vitairat a kereskedelmi és polgári jog területén alkalmazható alternatív eljárásokról.¹⁵ Jelentősége többek között abban áll, hogy lehetőséget biztosít arra, hogy széles körben ismertté váljon az alternatív vitarendezés.¹⁶ A Zöld Könyv rendelkezése alapján, ha a bírósági eljárás keretében kerül sor alternatív vitarendezésre, akkor legyen egy olyan bíró, akinek feladata kizárólag a közvetítés.¹⁷ Ez a gyakorlat Görögországban például létezik, ezt a funkciót az ún. „békítő bíró” tölti be.

A Zöld Könyv alapján került megalkotásra az Európai Parlament és Tanács 2008/52/EK (május 21.) irányelve a polgári és kereskedelmi ügyekben végzett közvetítés egyes szempontjairól, bevett rövidítéssel Mediációs Irányelv vagy MIR. Összefoglalóan elmondható, hogy a MIR olyan mediációs rendszer kiépítését szorgalmazza, mely a felek igényei szerint alakítja a vitarendezést, és az önkéntes igénybevétel elvének megfelelően működik.¹⁸

2. Néhány európai ország vonatkozó szabályozása

Vizsgáljuk meg röviden azon országok szabályozási rendszerét, ahol jogszabály is felveti a mediáció lehetőségét válásnál.

Franciaországban a felek bejegyzésével bíró utalja őket mediációra, hosszúságát a bíró szabja meg, az egyeztetést be is rekesztheti. A mediátor csak a bírót informálja az egyezség létrejöttéről vagy meghiúsulásáról. A családi mediátor végzettséget állami diploma igazolja, feltétele egészségügyi, szociális vagy jogi

¹⁴ Report on family mediation, Council of Europe, Strasbourg, 2000. 29.

¹⁵ Green Paper on alternative dispute resolution in civil and commercial law, COM (2002) 196. A továbbiakban: Zöld Könyv.

¹⁶ SÁRINÉ I. M. 64–65.

¹⁷ Zöld könyv 27. pont.

¹⁸ GYEKICZKY TAMÁS: A Mediációs Irányelv. *Európai Jog* 2009/6. 24–31.

területen szerzett tapasztalat vagy diploma. A Francia Igazságügyi Minisztérium 2001-ben létrehozta a Nemzetközi Családjogi Mediációt Támogató Missziót (MAMIF). Ezen szervezet célja, hogy segítse a határokon átnyúló konfliktusokkal érintett szülőket és házastársakat, hogy a konfliktusok gyökereit megértve nemzetközi szakemberi gárda segítségével maguk találjanak megoldást vitájukra. A MAMIF nem rendelkezik sem döntési, sem kényszerítő jogkörrel. A határokon átnyúló családi mediáció szükségességét igazolja az, hogy a határok megnyíltával egyre több az eltérő állampolgárságú pár, akik a válás előtt jogelzenesen viszik külföldre a gyermeküket, vagy a külföldre költözött másik féltől tartja távol a gyermeket. Ezen nemzetközi családi mediáció alkalmazásának természetesen vannak nehézségei, sajátosságai. A jogrendszerek eltérő voltából adódóan számolni kell azzal, hogy a mediációs eljárás hosszabb kimenetelű lesz. A szülői szerepekben az eltérő kultúrák erőteljes megjelenése mutatkozik, de a mediátornak ilyen körülmények között is meg kell őriznie semlegességét. A határokon átnyúló mediáció a tagállamok közötti együttműködést, értelmezési harmonizációt, professzionalizmust igényel.¹⁹

Az Egyesült Királyságban a válás előtt álló pároknak tájékoztató ülésen kell részt venniük. A bontókereset benyújtását követő 9-27 hónap áll a felek rendelkezésére, hogy az együtt maradás lehetőségét megfontolja a békítés igénybevételének segítségével, ha ez sikertelen, mediáció útján. A bíró az eljárás bármely szakaszában elrendelheti, hogy a felek vegyenek tájékoztatón részt a Mediációs Központban, ahol a mediáció folyamatáról kapnak felvilágosítást, és eldönthetik, hogy a vitájuk alkalmas-e mediációra. A mediátort a bíró jelöli ki, feladata, hogy tájékoztatást nyújtson a megállapodást illetően.

Portugáliában a családi mediáció alkalmazási köre szűkebb, hiszen csak a szülői felügyeleti jog gyakorlásával és ennek megváltoztatásával kapcsolatos vitákra terjed ki. A bíró a felek egyetértésével vagy kérelmükre az eljárás bármely szakaszában elrendelheti mediátor közreműködését.

Olaszországban a családi mediációs szolgáltatás a családok, kiskorúak részére a rokonok közötti nehézségek megoldására biztosít lehetőséget.

Máltában is lehetőség van közvetítésre családjogi vitákban is, az eljárás megindulhat a felek részéről önkéntes módon, bírósági határozat, jogszabály alapján. A Mediációs Központ vezeti a közvetítők névjegyzékét, fogalmazza meg a rájuk vonatkozó Etikai Kódexet. A felek bármely eljárás során kérhetik, hogy a bíróság vagy más hatóság függessze fel az eljárást a mediáció időtartamára.

A mediáció tárgya Belgiumban igen széles: minden jogügylettel elrendezhető konfliktus. Bármikor kérhetik a felek, a bíróság is bármikor elrendelheti (kivéve a Legfelsőbb és a Kerületi Bíróság). A mediátor kiválasztása a felek közös megegyezésével történik. Elhatározásukat mediációs protokollban rögzítik. A

¹⁹ SÁRINÉ i. m. 72–73.

mediációs dokumentumok bizalmasok, nem értékelhetők bizonyítékként, valomásként, a titoktartási kötelezettség csak a felek beleegyezésével szűnik meg, ez alapján hagyhatja a bíró jóvá a megállapodásukat.

Írországbán bontóper esetén a feleket a per megindítása előtt a jogtanácsos kötelessége tájékoztatni a mediáció lehetőségéről, és képzett mediátort kell ajánlania, a közvetítői eljárás díját azonban a bíróság határozza meg.

Különös figyelemmel kell lennie a kiskorú gyermek érdekeire az alternatív vitarendezést végzőknek Finnországban. Engedély alapján végezheti társaság, alapítvány, egyesület, magánszemély, akiknek/amelyeknek családvédelemmel kapcsolatos munkatapasztalata vagy családjogi területen szerzett gyakorlata van.

A bíróságon kívüli egyezkedés révén kell a szülőknek és a gyermekeknek megállapodásra jutniuk Norvégiában. Szankcióval sújtható az, aki nem tartja magát a gyermekekre vonatkozó megállapodáshoz, akár a gyermekgondozási jogot is megvonhatják tőle.²⁰ Tehát itt az írásba foglalt megállapodást önmagában jogilag relevánsnak tekintik.

Ausztriában a mediátornak olyan megállapodás elérésére kell törekednie, melynek célja a gyermek jólétének figyelembe vétele, a szülői kapcsolat és felelősség fenntartása. A mediátornak legalább öt évi szakmai tapasztalattal kell rendelkeznie családjog terén. Jogi szakmán belül jegyző, ügyvéd, bíró vagy olyan jogi végzettségű személy lehet, aki családjog terén tapasztalatokkal bír. A közvetítést végző felelősségének jelentőségét hivatott biztosítani az a rendelkezés, mely alapján köteles úgynként felelősségbiztosítást kötni, hogy fedezze a tevékenység során esetelegesen okozott károkat.

Szlovákiában is lehetőség van az alternatív vitarendezésre családi ügyekben. Fontos megjegyeznünk, hogy a mediációs megállapodás – amennyiben a szükséges jogi kellékekkel rendelkezik – kötelező hatályú, azaz a jogosult kérheti a bíróságtól annak végrehajtását.

3. A nemzetközi kitekintés tanulságai

Megállapíthatjuk, hogy nemzetközi szinten is közös cél elősegíteni a mediáció terjedését, ezt számos rendelkezés hivatott szolgálni az egyes országokban különböző eszközrendszerrel. Van, ahol állami támogatást biztosítanak a rászoruló pároknak (pl. Nagy-Britannia), máshol állami családi mediációs központokat hoztak létre, melyek kutatási feladatokat is végeznek; vannak országok, amelyekben pedig a válásokkal kapcsolatban beépítették a mediációt a bírósági eljárási rendbe (pl. Franciaország, Belgium). Nálunk például – mint ahogy azt a kapcsolatügyi mediációnál leírtaknál láthattuk – intézményesítették

²⁰ KAREN ANDERSEN – ANGELA GATTEBURG: A válások vesztesei. *Valóság* 2003/ 2. 116.

a mediációt, mint a kiskorú védelmét szolgáló eljárást, ez a gyermekvédelmi mediációs eljárás.²¹

Összességében elmondható, hogy a nemzetközi törekvések arra irányulnak, hogy a megállapodások, amelyeket a felek jogi képviselői jóváhagytak, és amelyekhez nem szükséges állami, bírói jóváhagyás, legyenek kikényszeríthetőek.

V. A magyarországi családi mediáció új koncepciója

A családjogi ügyekben eljáró bírónak eddig is volt lehetősége javasolni a peres feleknek a közvetítői eljárás igénybevételét,²² de meglehetősen kevesen éltek vele. Azonban az Új Polgári Törvénykönyv tervezetének alábbi passzusa szerint a bíróság családjogi ügyekben indokolt esetben kötelezővé teheti a közvetítői eljárást. A tervezet 3:176 §-a szerint:

„(5) A bíróság indokolt esetben kötelezheti a szülőket, hogy a szülői felügyelet megfelelő gyakorlása és az ehhez szükséges együttműködésük biztosítása érdekében – ideértve a különélő szülő és a gyermek közötti kapcsolattartást – külön törvényben szabályozott közvetítői eljárást vegyenek igénybe.”

A gyermek mindenek felett álló érdekében a Magyar Kapcsolatügyleti Mediátorok Országos Szakmai Szövetsége is támogatja a törvényjavaslatot.²³ A gyermekek érdekében különösen fontos ez a szülői felügyelet és a kapcsolattartás esetében. A szakemberek szerint a szülők egy része a válási folyamat során olyan pszichés állapotba kerül, hogy nem veszi figyelembe messzemenőig gyermekei érdekét, a másik féllel való huza-vona során sokszor csak a másik fél „legyőzése” a legfőbb cél, és ilyen esetekben a gyermekek érdeke kevesebb figyelmet kaphat, nem ez lesz a középpontban. Ezért lenne szükség arra, hogy indokolt esetben a hatóság kötelezze a szülőket a közvetítői eljárásra. Ez erősebb jogosítvány lenne a hatóság kezében, nem csak egy egyszerű javaslattevési jogsúlya. Mivel az ajánlás nem kötelező erejű, ezért az esetek jelentős részében nem veszik ezt igénybe, ezáltal pedig a gyermek érdeke is sérülhet.

A törvényjavaslat összhangban áll az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának a családi közvetítésről szóló R (98) 1. sz. Ajánlásával, amely a közvetítésre való

²¹ KRÁNER VERONIKA – SZOTYORI NAGY VIKTÓRIA: Variációk családi mediációra. *Család Gyermekek Ifjúság* 2005/5. 28–33.

²² 1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról (Pp.) 148. §

²³ Magyar Kapcsolatügyleti Mediátorok Országos Szakmai Szövetsége (továbbiakban: MAKAMOSZ) VIII. Országos Találkozójának állásfoglalása, ld.: <http://www.jogiforum.hu/hirek/18966#axzz1O6SKEsqh>.

kötelezést ajánlja a tagállamoknak a szülők válása esetén kapcsolattartási és szülői felügyeleti ügyekben. Ez a koncepció már néhány demokratikus államban jól működik a gyakorlatban, mint arra a jelen dolgozat IV. fejezet 2. pontjában közölt nemzetközi kitekintés is rámutat.

Milyen problémákat vethet fel a kötelező mediáció? Alapjaiban véve elmondhatjuk, hogy a mediáció az önkéntességen alapszik. Ez azonban ezen eljárás során nem érvényesülne. Jóllehet a koncepciót támogatók szerint²⁴ a gyermek érdeke előbbre való, mint az önkéntesség elvének érvényesülése. Ha a szülők nevelési együttműködése hiányzik, ez a gyermekek számára például magatartási problémákhoz is vezethet. Az állam oldaláról is lesznek megoldandó feladatok a kötelező mediációval kapcsolatban. A kötelező közvetítés költségeit nem mindenki tudja viselni, tehát a költségek állami átvállalása a szociálisan rászorultaknál indokolt lenne, erre azonban természetesen keretet kellene biztosítani. Felvetődhet még egy kérdés: a bírói kötelezés folytán igénybe vett mediáció mennyire lesz hatékony. Az önkéntes alapon történő közvetítésnél a felek könnyebben állapodhatnak meg, hiszen nincsenek presszionálva, kényszerítve. Ezt azonban majd a gyakorlat válaszolja meg és nagyban fog függeni attól, hogy a felek ügyvédjei és a mediátorok mennyire tudnak együttműködni, összedolgozni.²⁵

VI. Záró gondolatok

Jóllehet a mediáció nálunk még mindig nem épült be teljesen a köztudatba, azért igénybe vétele növekvő tendenciát mutat és alkalmazási területei is bővültek. Az összes mediáció több mint negyede családi mediáció, a 2003-as évhez viszonyítva 2009-ben már több mint tízszeresére növekedett a családi közvetítői eljárások száma.²⁶ A hatékonyságot vizsgálva elmondható, hogy az estek többségében az eljárás sikeresen zárul, amint ez az alábbi két táblázatból is látható.²⁷

²⁴ Többek között a MAKAMOSZ fenti állásfoglalása

²⁵ LÉHNER ZSUZSANNA cikke alapján: Kötelező mediáció, <http://www.jogiforum.hu/hirek/21462#axzz1LxiQUeuO>

²⁶ 2003-ban: 51; 2009-ben: 570.

²⁷ A Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium által a szerző rendelkezésére bocsátott adatok alapján.

TÁRGYÉV	Összes mediáció	Ebből családi
2003	395	51
2004	716	199
2005	912	313
2006	1136	339
2007	1729	488
2008	1559	398
2009	1806	570
Összesen:	8253	2358

TÁRGYÉV	Eredményes	Eredménytelen	Összes családi mediáció
2003	39	12	51
2004	150	49	199
2005	229	84	313
2006	233	106	339
2007	336	152	488
2008	292	106	398
2009	401	169	570
Összesen:	1680	678	2358

Kritikaként fogalmazhatjuk meg, hogy a közvetítői törvényünk²⁸ nem deklarálja a végrehajthatóságot, azaz a megállapodás jogi eszközökkel nem kényszeríthető ki. Eszerint, ha meg is állapodnak az érintettek, de később meggondolják magukat, jogi útra terelhetik a problémát. Magyarországon a perlekedés egyfajta emocionális kérdés, a perlekedő hozzáállás megváltoztatása nagyban segíthetné a mediáció alkalmazásának gyakoriságát, tehát egy szemlélet- és attitűdváltás is szükséges lenne.²⁹

Ha az emberek felismerik majd, hogy a kompromisszumkészség mindegyik fél javát szolgálja, akkor talán nagyobb hajlandóság fog mutatkozni az egyezség megkötésére és betartására. Ehhez azonban az kell, hogy a társadalomban az empátia minél nagyobb szerephez jusson, legyőzve ezáltal az „énközpontú” nézeteket és segítse elő az érintettek számára leginkább elfogadható megoldást. Egy Henry Ford idézettel szeretném zárni az írásomat:

„Ha a sikernek van titka, akkor az abban a képességben rejlik, hogy megértjük a másik ember nézőpontját, és az ő szemszögéből is látjuk a dolgokat, nemcsak a sajátunkéből.”

²⁸ 2002. évi LV. törvény a közvetítői eljárásról.

²⁹ Kérdések és kételyek. Kerekasztal-beszélgetés a mediációról. *Család Gyermek Ifjúság*, 2005/5. 34–37.